

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

PROGRAMMA KENNIS VOOR ARCHEOLOGIE

PROJECT ONDERZOEKSAGENDA'S

De Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA 2.0) onder de loep

HET EINDVERSLAG VAN EEN EVALUATIE

Februari 2021

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Samenvatting van de onderzoeksresultaten	4
2.1	Een karakterschets van gebruikers, gebruik en waardering van de NOaA	4
2.2	Lokale en regionale onderzoeksagenda's	6
3	Aanbevelingen	8
3.1	Aanbevelingen voor de NOaA-website en -applicatie	8
3.2	Aanbevelingen om het gebruik van de NOaA in de praktijk te stimuleren	8
3.3	Aanbevelingen voor het stimuleren van het maken van keuzes	9
4	Acties project onderzoeksagenda's 2021	10
5	De NOaA na 2021	11
6	De NOaA in een breder perspectief – ideeën voor toekomstige projecten	12
	Bronnen	14
	Bijlage 1 Keuzes NOaA 2.0	15
	Colofon	16

1 Inleiding

Achtergrond en doel

In 2016 is de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA) 2.0 gelanceerd. De omvangrijke, papieren versie 1.0 met meer dan 1500 vragen, uitgebracht in 2005, heeft plaatsgemaakt voor een gebruiksvriendelijke en laagdrempelige web-gebaseerde versie die is geüpdatet naar de huidige stand van kennis.¹ Door middel van filters kan makkelijk en snel gezocht worden op alleen die onderzoeksvragen die men binnen een bepaalde context of voor een bepaald doel nodig heeft. De nieuwe web-based applicatie is dan ook bedoeld om in de eerste plaats de primaire doelgroep te dienen. Dat zijn de inhoudelijk deskundigen die werkzaam zijn bij of optreden namens gemeenten of provincies.

Deze NOaA 2.0 bevat ruim 140 nationale archeologische onderzoeksvragen, thematisch, chronologisch en geografisch ingedeeld, en dient ter inspiratie en om richting te geven aan archeologisch onderzoek; het maken van eigen keuzes en het formuleren van eigen beleid.² Bij deze nieuwe versie is per onderzoeksvraag zowel een toelichting als een operationalisering toegevoegd. In laatstgenoemd tekstblok worden geschikte methoden en technieken aangereikt om relevante data te verzamelen voor het beantwoorden van de desbetreffende onderzoeksvraag. Tot slot worden publicaties van relevante archeologische onderzoeken voorgesteld. De inhoud van de NOaA 2.0 kan makkelijk worden geactualiseerd en verbeterd. Gebruikers kunnen daarvoor continu input leveren.

Nu, vier jaar later, wil het projectteam Onderzoeksagenda's graag weten: hoe werkt de NOaA in de praktijk? Wat vinden de gebruikers van de NOaA? Wat zijn redenen om de NOaA (niet) te gebruiken? Wat kan beter? Het ultieme einddoel is een nationale onderzoeksagenda te ontwikkelen die passend is afgesteld op het archeologisch werkveld. Een onderzoeksagenda die op de bedoelde wijze wordt gebruikt, die breed wordt gedragen en die inspireert. Dat vraagt om een vinger aan de pols, om tussentijdse evaluatiemomenten.

Werkwijze

Om inzicht te krijgen in het gebruik van de NOaA en de waardering ervan zijn door het projectteam verschillende deelstudies en activiteiten uitgevoerd. Ten eerste is in november 2019 een kleine bronnenstudie verricht naar het gebruik van de NOaA, waarbij een steekproef van 25 opgravingsrapporten en bijbehorende Programma's van Eisen (PvE) is bekeken om na te gaan hoe en in welke mate van de NOaA gebruik is gemaakt.³ Het tweede onderzoek betreft een pop-up-enquête die bij het gebruik van de

webapplicatie van de NOaA van 15 mei tot 15 oktober 2019 tevoorschijn kwam en die gebruikers konden invullen.⁴ Bijna 50 respondenten hebben de digitale vragenlijst ingevuld. Een gemiddelde van één op de twintig raadplegers van de NOaA, want gedurende dat half jaar bezochten 1000 unieke bezoekers de NOaA-webapplicatie. Het doel van deze enquête was een beter inzicht krijgen in het gebruik en de waardering van de webapplicatie. Wie zijn de gebruikers, met welk doel raadplegen zij de NOaA en wat vinden zij van de webapplicatie? De resultaten van deze survey vormden een goede basis voor de verdiepende onderzoeksfase.

Tot slot zijn in de zomer en het najaar van 2020 zes interviewgesprekken gehouden om meer grip te krijgen op het gebruik van de NOaA in Programma's van Eisen en bijbehorende opgravingsrapportages, en de bruikbaarheid ervan voor het archeologische werkveld.⁵ Leden van het projectteam schoven aan tafel met drie bedrijven en drie gemeenten. In deze gesprekken stonden drie kernvragen centraal:

1. In hoeverre maak je gebruik van de NOaA en andere onderzoeksagenda's?
2. In hoeverre is de NOaA bruikbaar in de praktijk?
3. Wat zou de rijksdienst kunnen verbeteren aan de NOaA?
In totaal namen twaalf personen aan deze gesprekken deel. Deze kwalitatieve benadering is een belangrijke aanvulling op de kwantitatieve gegevens die in de eerdere twee onderzoeken zijn verzameld.

Naast de evaluatie van de NOaA heeft het projectteam op 14 november 2019 een archeologieplatform georganiseerd, getiteld *Onderzoeksagenda's in soorten en maten*.⁶ Daarbij speelden de volgende vragen een rol: wat is nu precies een onderzoeksagenda en in hoeverre is het mogelijk of wenselijk deze op verschillende bestuurlijke niveaus met elkaar te verbinden? De uitkomsten van de discussie tijdens dit platform zijn ook belangrijk voor de evaluatie.

Dit eindverslag geeft een overzicht van de onderzoeksresultaten en de daaruit voortvloeiende aanbevelingen. Deze worden vervolgens vertaald naar acties voor het projectteam in 2021 en mogelijkheden voor het vervolg van de NOaA na 2021. Tot slot plaatsen we de NOaA en de resultaten van deze evaluatie in een breder perspectief van de onderzoeken die op dit moment plaatsvinden naar aanleiding van de evaluatie van de erfgoedwet.

¹ Groenewoudt et al. 2016, zie ook bijlage 1 voor een kort overzicht van de gemaakte keuzes ten aanzien van NOaA 2.0.

² 141 onderzoeksvragen (d.d. 9 februari 2021).

³ Van der Jagt 2019.

⁴ Theunissen & Van der Jagt 2020.

⁵ Lobbes, Van der Jagt & Theunissen 2020.

⁶ Theunissen, Van der Jagt & Boersma 2019.

2 Samenvatting van de onderzoeksresultaten

2.1 Een karakterschets van gebruikers, gebruik en waardering van de NOaA

Wie zijn de gebruikers?

Uit de pop-up-enquête mogen we concluderen dat de NOaA een vrij brede groep van gebruikers kent, uit verschillende typen van organisaties: van praktijkmensen, adviseurs tot studenten/docenten in het onderwijs. De meesten werken in de AMZ-praktijk: zijn werkzaam bij een archeologisch bedrijf of als adviseur voor de overheid. Als project en ook bij de evaluatie wordt gefocust op met name deze laatste twee groepen gebruikers. Maar het is goed te weten dat de gebruikersgroep groter is en dat ander type gebruikers wellicht andere wensen en eisen hebben.

Wanneer en hoe wordt de NOaA (niet) gebruikt?

Uit de verschillende deelstudies blijkt dat de NOaA op allerlei momenten wordt gebruikt, maar bovenaan staat het raadplegen bij het opstellen van een Programma van Eisen. Het bronnenonderzoek van 25 opgravingen geeft aan dat in drie van de vier gevallen (20 wel en 5 niet) de NOaA is geraadpleegd bij het opstellen van deze programma's. Wel is het zo dat niet uitgebreid wordt ingegaan op de relatie met de NOaA-vragen. Dat gebeurde slechts in één geval. Vaak beperkt men zich tot het opsommen van alleen de thema's of de onderzoeksvragen.

Dat het verwijzen naar de NOaA in Programma's van Eisen een verplichting is in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), is ongetwijfeld van grote invloed. Die verplichting maakt dat de referentie naar de NOaA vaak ervaren wordt als iets waaraan voldaan moet worden. Als een element dat afgevinkt moet worden. Daarentegen gaf een aantal geïnterviewden aan dat het gebruik van de NOaA niet een doel op zich is, maar dat de NOaA een instrument is om de (nationale) archeologische wetenschap te dienen.

Uit het bronnenonderzoek komt naar voren dat in de rapportages een verwijzing naar de NOaA nauwelijks meer voorkomt. Slechts in één geval wordt de NOaA expliciet genoemd in de discussie, conclusie of bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Twee keer is duidelijk dat er wel impliciet naar de NOaA-vragen wordt gerefereerd. Dit weinig zichtbare gebruik van de NOaA in opgravingsrapportages staat wat haaks op de uitspraken van de geïnterviewden vanuit de bedrijven. Zij gaven regelmatig aan de NOaA ook te gebruiken bij het samenstellen van evaluatie- en eindrapportages. Geïnterviewden vanuit de gemeentelijke overheid benadrukten dat zij de NOaA ook gebruikten bij het controleren van deze rapportages, zeker als ze gaan over de resultaten van grootschalige opgravingen.

Verder wordt de NOaA gebruikt bij het opstellen van lokale onderzoeksagenda's en bij het schrijven van Oogst voor Malta-syntheses.

De uitkomsten van de pop-up-enquête wijzen op een vrij frequent raadplegen van de NOaA-webapplicatie: de helft van de respon-

denten bezoekt de applicatie maandelijks of zelfs wekelijks. Naast een gebruik voor Programma's van Eisen wordt het ook gebruikt voor het schrijven van standaardrapportages.

Uit de bronnenstudie wordt duidelijk dat NOaA-verwijzingen in de Programma's van Eisen vaak, hoewel veelvuldig aanwezig, summier van inhoud zijn en ze lijken niet altijd goed doordacht in de context van de uit te voeren opgraving. De verwijzingen beperkten zich meestal tot het noemen van één of enkele thema's of onderzoeksvragen uit de NOaA, zonder een verdere toegesneden uitwerking of een operationalisering in een specifieke methodiek of monsternamen. Hoewel de gedachte van de NOaA-vragen is dat ze inspiratie bieden voor onderzoeksvragen in het Programma van Eisen, blijkt er zelden een duidelijke relatie te bestaan tussen beide typen vragen. De vragen in het Programma van Eisen hebben betrekking op de te onderzoeken vindplaats, zonder verwijzingen naar één of meer specifieke NOaA-vragen of thema's. Ook in de onderzoeksrapporten die na afloop van de opgraving worden geproduceerd, wordt vervolgens zelden meer gerefereerd aan de NOaA, ook niet als bepaalde NOaA-vragen wel zijn benoemd in het Programma's van Eisen.

Tijdens de gesprekken is een aantal maal uitgesproken dat het wenselijk is dat de NOaA-thema's in het afsluitende hoofdstuk van opgravingsrapportages een plek krijgen, dat de verzamelde bouwstenen in relatie tot de NOaA expliciet worden benoemd.⁷ De inhoudelijke relatie wordt duidelijk gemist.

Welke onderdelen van de NOaA worden gebruikt?

De meeste gebruikers van de NOaA geven bij de enquête aan de NOaA-vragen zelf en de toelichtingen daarbij vaker te raadplegen dan de operationalisering en de literatuurverwijzingen. Ook bij de geïnterviewden is er een groep die alleen de vragen gebruikt en een groep die alle onderdelen benut.

In hoeverre wordt er nog gebruik gemaakt van de eerste versie van de NOaA?

Bij het onderzoek naar het gebruik van de NOaA in Programma's van Eisen en rapporten blijkt bijna de helft (9 van de 20) gebruik te maken van de NOaA 1.0. Ook tijdens de interviewgesprekken interviews geven twee archeologen aan dat zij de NOaA 1.0 met regelmaat raadplegen. De eerste versie van NOaA biedt per regio een uitgebreide stand van kennis en dat wordt ervaren als inhoudelijk goede handvatten voor het vormgeven van onderzoek op regionaal niveau. Al is de NOaA 1.0 niet meer up to date – deze dateert uit 2005 – het is nog steeds een prettige bron, zeker in samenhang met de Oogst van Malta-syntheses. Deze syntheses worden gezien als een actualisering van de stand van kennis op bepaalde thema's die benoemd waren in de NOaA 1.0. Wij concluderen dan ook dat het waardevol is de NOaA 1.0 als bron online beschikbaar te houden.

⁷ Meestal heeft dit afsluitende hoofdstuk 'Discussie en conclusies' als titel.

Hoe wordt de NOaA gewaardeerd?

De respondenten van de enquête is verzocht de NOaA met een cijfer op een schaal van 1 tot 10 te beoordelen. De uitkomst is vrij positief. De gebruikers die de NOaA-applicatie vrij intensief en beroepsmatig raadplegen, geven een gemiddeld rapportcijfer van 7 voor de inhoud en 6,8 voor het gebruiksgemak. De totale groep van respondenten waardeert de inhoud met een 6,9 en een 6 voor het gebruiksgemak.

De inhoud is zevenmaal met een onvoldoende beoordeeld. Zo geeft één gebruiker een rapportcijfer 5 met als toelichting dat de NOaA teveel gericht is op synthetiserend onderzoek. Daar staat tegenover dat de meeste respondenten (n: 36) de applicatie positief beoordelen. Een respondent die de inhoud met een 8 beoordeelt, geeft aan: 'De inhoud is actueel en daarom goed te verwerken in officiële verslagen'. Voor het gebruiksgemak is zesmaal een onvoldoende gegeven. Eén gebruiker geeft een 3 vanwege de 'gestuurde' wijze van zoeken. De meesten zijn wederom positief (n: 37) en geven bijvoorbeeld een 8, met als opmerking: 'Duidelijke vraagstelling met toelichting bij verschillende sectoren voor verschillende archeoregio's'.

In de toelichtingen op de antwoorden in de enquête is een aantal maal aangegeven dat de reikwijdte van de NOaA-vraag te algemeen of te wetenschappelijk is en dat de vraag alleen te beantwoorden is door middel van overkoepelende, synthetiserende studies. Ook de geïnterviewden benadrukken dat de vragen van de NOaA voor kleinschalig en lokaal onderzoek te breed zijn en daarom soms moeilijk toepasbaar. Daarentegen wordt de brede invalshoek van de NOaA ook als positief beschouwd. Het stimuleert om het grotere geheel te bezien en verder te kijken. Anderen zien de NOaA als een inspiratiedocument: 'een soort fruitmand waar je nuttige dingen uit put' en een 'soort herinneringsdocument'.

Dat iedere NOaA-vraag voorzien is van een operationalisering wordt eveneens als positief ervaren (ten opzichte van de NOaA 1.0). Ook de literatuurverwijzingen worden door sommigen benoemd als waardevol. Het biedt een mogelijkheid om zich verder te verdiepen in een bepaald vraagstuk.

Ten aanzien van de functionaliteit van de NOaA-applicatie en de gebruikersvriendelijkheid geven de meeste geïnterviewden aan dat zij versie 2.0 een fijne bron vinden waar niet veel meer aan gedaan hoeft te worden. Sommige respondenten van de enquête brengen suggesties voor verbetering naar voren, zoals de mogelijkheid van het zoeken op plaats, gekoppeld aan de archeoregio's (en een overzicht daarvan) en de mogelijkheid van het zoeken op een vraagnummer (en een overzicht daarvan). Aan beide wensen is reeds voldaan.

Hoe wordt de NOaA gezien in de context van de Malta-praktijk?

Uit de gesprekken komen verschillende invalshoeken naar voren. De Malta-praktijk wordt gezien als het veiligstellen van data en

het beantwoorden van NOaA-vragen wordt beschouwd als het bedrijven van wetenschap. Dat lijken twee onafhankelijke elementen te zijn, niet verbonden in de cyclus van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ). Een archeologisch onderzoek wordt als kwalitatief 'goed' bestempeld, als alle processtappen van de KNA zijn doorlopen en zijn afgevinkt door bedrijf en toetsende overheid. Of dat betreffende onderzoek iets inhoudelijk interessants of nieuws heeft opgeleverd, komt pas op de tweede plaats. Bij deze gesprekken is ook wel de angst uitgesproken dat archeologisch onderzoek 'een afvinkcultuur' wordt. Dat is althans de indruk die bij bedrijven bestaat ten aanzien van (gemeentelijke) opdrachtgevers. Daarbij is ook benadrukt dat de jongere generatie archeologen die in het veld staat, zo zijn opgeleid. Dat is de wereld van nu: zij weten niet anders.

In een van de interviews met een bedrijf is uitgebreid gesproken over de balans tussen het moeten afleveren van een standaardrapportage en het kunnen beantwoorden van grotere wetenschappelijke vragen. Er wordt in de praktijk een verschil ervaren tussen het afleveren van een rapport dat voldoet aan de eisen van de KNA en het bedrijven van archeologische wetenschap. De relatie tot de NOaA wordt daarbij gezien als 'wetenschappelijke meerwaarde', als iets extra's.

Wat vinden gebruikers lastig?

Uit de enquête en de interviewgesprekken komt duidelijk naar voren dat de vertaalslag van een nationaal perspectief naar het niveau van een opgraving moeilijk wordt gevonden. De moeilijkheid zit zowel in de uitwerking van een abstracte NOaA-vraag naar concrete, lokale onderzoeksvragen in een Programma van Eisen als ook in de operationalisering naar in te zetten methoden en technieken om de vragen van gefundeerde antwoorden te kunnen voorzien.

Uit de reacties tijdens de gesprekken en uit de enquêtetoelichtingen blijkt verder dat veel gebruikers zich er niet van bewust zijn dat NOaA-vragen niet één op één hoeven te worden overgenomen als onderzoeksvragen in een Programma van Eisen, maar als kader kunnen dienen voor vragen op het lokale (vindplaats) niveau.

Deze respons geeft aan dat het wenselijk is om meer uitleg te geven over hoe de NOaA gebruikt kan worden.

Waar hebben gebruikers behoefte aan?

De gebruikers geven zowel in de enquête als tijdens de interviewgesprekken aan op verschillende onderdelen meer ondersteuning nodig te hebben.

Op het niveau van de NOaA-applicatie is er behoefte aan meer praktische handreikingen en (voor een aantal vragen) een nog specifiekere operationalisering, met welke type monsters, uit welke context en wat het minimale aantal is. Omdat de vertaalslag van de nationale vragen naar lokaal niveau lastig wordt gevonden,

is een behoefte aan onderzoeksagenda's op een ander schaalniveau, bijvoorbeeld regionaal. Vanuit de bedrijven wordt benadrukt dat als er regionale agenda's beschikbaar zijn, dat deze dan altijd worden benut. Er is een wens vanuit de NOaA een verbinding te leggen naar regionale agenda's. Ook is aangegeven dat gebiedspecifieke vragen, maar ook periodespecifieke vragen worden gemist.

2.2 Lokale en regionale onderzoeksagenda's

Hoeveel lokale/regionale onderzoeksagenda's zijn er?

Binnen het project is ook aandacht voor het gebruik van andere onderzoeksagenda's die zijn opgesteld door het archeologisch werkveld. Zo is een digitale overzichtskaart gemaakt, met alle gemeenten, regio's en provincies die over een onderzoeksagenda – in de breedste zin van het woord – beschikken.⁸ Tijdens het maken ervan viel op dat er een veelheid aan termen ter aanduiding van een onderzoeksagenda bestaat.⁹ Verschillende termen als kennisagenda, selectieagenda, inhoudelijk afwegingskader of kennismatrix worden gebruikt om documenten die richting geven aan onderzoek te benoemen. Ook de uitwerking is vrij divers; van documenten die een uitgebreide stand van zaken en gedetailleerde, op lokaal niveau gerichte onderzoeksvragen bevatten, tot teksten waarin een aanzet met algemene hoofdvragen is verwoord. Sommige gemeenten beschikken over een eigen onderzoeksagenda die is vormgegeven als een opzichzelfstaande publicatie. Andere hebben een beleidsstuk waarin een aanzet tot een agenda wordt gegeven.

Kortom, voor wat betreft de gemeenten en regio's die over een onderzoekrichtinggevend document beschikken, is de diversiteit groot, zowel qua vorm als inhoud. Van de in 2015 in totaal 393 gemeenten hebben 85 een beleidsdocument met een onderzoek-agenderend karakter. Van 45 gemeenten is de agenda via een link naar de gemeentelijke website raadpleegbaar. Daarnaast zijn drie provinciale agenda's en zeven regionale agenda's opgesteld. De zeven regionale agenda's hebben betrekking op 32 gemeenten. De status van veel van deze documenten is niet duidelijk; een enkel document is door de gemeenteraad vastgesteld. Verder is duidelijk dat het aantal beperkt is: veel gemeentelijke overheden, ruim 70%, hadden in 2015 geen agenda.

In november 2020 waren er 96 beleidsdocumenten (van gemeenten) bij ons bekend die een onderzoekrichtinggevend karakter hebben. Ruim vijftig, te weten 57, zijn online beschikbaar. Het aantal is dus iets toegenomen ten opzichte van 2015. Dit geldt ook voor de provincies en de regio's waar nu respectievelijk vijf en acht agenda's voor bekend zijn. Er is dus sprake van een lichte toename. Deze kan echter, met name bij de gemeenten, worden

veroorzaakt doordat de beleidsdocumenten lastig vindbaar zijn en in de loop van de tijd steeds meer documenten door het projectteam werden gevonden zonder dat oude, achterhaalde, documenten zijn afgevoerd, omdat de status hiervan veelal niet is geregistreerd. Daarnaast moet bij het vergelijken van de aantallen onderzoeksagenda's tussen 2015 en 2020 ook nog rekening worden gehouden met gemeentelijke herindelingen.

Tijdens de interviewgesprekken kwam naar voren dat twee van de drie gemeenten die we spraken, bezig zijn met het vormgeven van een lokale agenda. In de regel duurt het maken daarvan lang, tijdgebrek is de belangrijkste reden voor de traagheid van het proces. Gebrek aan tijd (c.q. geld) is bij de derde gemeente ook de reden dat ze, hoewel de wens er wel is, nog niet begonnen zijn met het maken van de lokale onderzoeksagenda. Het opstellen vraagt om het samenbrengen van veel regionale kennis en de koppeling met actuele vragen. Ook ligt er de wens om zo'n agenda breed te willen insteken, door bijvoorbeeld ook bouwgeschiedenis erbij op te nemen. De gemeenten die we spraken – die alle drie beschikken over een team van archeologen – geven aan dat zij werken vanuit de kennis die in de hoofden van de (oud-)medewerkers zit. Men erkent dat bij het vertrek of plots overlijden van deze medewerkers veel kennis verdwijnt. Bij het uitbesteden van onderzoek aan bedrijven wordt ook ervaren dat die specifieke kennis en ervaring weliswaar zeer waardevol is, maar dat het lastig is die over te dragen. Dat vraagt om regelmatige betrokkenheid bij de uitvoering in het veld.

Hoe is het gesteld met de beschikbaarheid en het gebruik in de praktijk?

Uit de bronnenstudie komt naar voren dat in drie Programma's van Eisen aantoonbaar gebruik was gemaakt van regionale onderzoeksagenda's. Bij de interviews gaven de bedrijven ook aan dat zij, als zij in regio's werken waar lokale en regionale agenda's beschikbaar zijn, deze veelvuldig gebruiken. Soms hebben die de vorm van richtlijnen die te verplichtend, dwingend en te schools worden ervaren. Daarnaast is het zo dat regionale of provinciale initiatieven bij reorganisaties of bestuurlijke veranderingen stranden wat betekent dat de agenda's verouderd raken en niet meer actuele onderzoeksthema's aanreiken.

Bij het maken van het overzicht van lokale onderzoekagenda's bleek ook dat het lastig is om de bestaande agenda's of onderzoekrichtinggevend documentatie te vinden op bijvoorbeeld gemeentelijke websites. Deze websites zijn veelal gericht op overzichtelijke en toegankelijke informatie voor burgers en niet zo zeer op achtergronddocumenten over het archeologiebeleid. Contact opnemen met de betreffende gemeentelijk archeoloog of regionaal steunpunt wordt dan ook door de deelnemers van het archeologieplatform gezien als zeer gewenst, als opgravende partijen geïnteresseerd zijn in onderzoeksthema's en vragen die spelen in de gemeente of regio.

⁸ <https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/bronnen-en-kaarten/overzicht/lokale-onderzoeksagendas-archeologie>.

⁹ Theunissen, Feiken & Van der Jagt 2017.

In hoeverre is het wenselijk of zinvol om verschillende onderzoeksagenda's met elkaar te verbinden?

Op de vraag of het wenselijk of zinvol is om verschillende onderzoeksagenda's met elkaar te verbinden, is tijdens de discussies op het archeologieplatform van 14 november 2019 uitgebreid ingegaan.¹⁰ De meeste deelnemers waren positief en achtten dit uitermate zinvol. Het projectteam heeft bij het maken van de overzichtskaart ervaren dat dit gezien de variatie in onderzoeksagenda's, zowel qua vorm als inhoud, lastig te realiseren is.

Een betere onderlinge overeenstemming van agenda's zou te realiseren zijn door het bieden van een set aan uitgangspunten en een format. Dat zou de uniformiteit versterken en de makers helpen. Op deze suggestie kwam een nadrukkelijk negatief antwoord. Bij de aanwezigheid van het archeologieplatform was daarvoor geen animo. Het zelf keuzes maken en richting geven aan de onderzoeksagenda wordt als heel waardevol beschouwd. Als de RCE aansluiting tussen agenda's willen nastreven zal eerder moeten worden gedacht in de richting van samenwerkingsverbanden waarin in gezamenlijkheid (door verschillende partijen) onderzoeksagenda's worden ontwikkeld die aansluiten op elkaar. De gemeenten in Zeeland hebben bijvoorbeeld samen met de provincie de Provinciale Onderzoeksagenda Zeeland opgesteld en dat werkte heel goed. De gemeentelijke agenda's daar zijn een verdieping van de provinciale agenda. De ervaring is dat het

stellen van vragen op een hoger abstractieniveau leidt tot een bredere visie. Het stimuleert het grotere geheel te bezien en verder te kijken. Maar soms zijn juist hele specifieke vragen die meer locatiegericht zijn, noodzakelijk. Ook voor grensoverschrijdende thema's is het belangrijk om samenwerking te stimuleren en (wellicht onverwachte) dwarsverbanden aan te gaan.

Het integreren van een archeologische en bouwhistorische agenda levert, volgens de deelnemers aan het archeologieplatform, ook veel nieuwe informatie op. De gedeelde mening was dat de kwaliteit van het onderzoek sterk wordt verbeterd, omdat bepaalde thema's of vraagstukken vanuit verschillende disciplines worden belicht.

Bij de interviewgesprekken kwam het verbinden van regionale onderzoeksagenda's ook regelmatig ter sprake. Daarbij is aangegeven dat een regionale blik belangrijk is en dat daarnaast een thematische benadering ook zeer waardevol kan zijn. Zo werd de problematiek van 'dam'-steden (Amsterdam-Rotterdam) naar voren gebracht: wat hebben laat-middeleeuwse havensteden gemeen (en wat niet?)? Op een hoger schaalniveau zijn bijvoorbeeld bepaalde thema's uit te werken die het lokale overstijgen, bijvoorbeeld vragen over de ontginningsgeschiedenis van bepaalde regio's.

¹⁰ Theunissen, Van der Jagt & Boersma 2019.

3 Aanbevelingen

3.1 Aanbevelingen voor de NOaA-website en -applicatie

Uit de pop-up-enquête en de interviewgesprekken kwam een reeks aan aanbevelingen naar voren die betrekking hebben op zowel de NOaA-webpagina als het gebruik van de NOaA-applicatie.

1. Biedt meer uitleg op de website over hoe de NOaA te gebruiken in de praktijk.
  - Licht toe dat lokaal onderzoek bouwstenen kan opleveren voor de beantwoording van een NOaA-vraag. Laat (eventueel met voorbeelden) zien hoe de antwoorden op lokale vragen kunnen bijdragen aan de oplossing van een NOaA-vraag.
  - Geef aan dat het niet de bedoeling is dat NOaA-vragen uitsluitend één-op-één in Programma's van Eisen worden opgenomen als onderzoeksvragen, maar dat het van belang is te wegen en beargumenteren hoe archeologisch onderzoek op die specifieke locatie aan de beantwoording van de NOaA-vraag kan bijdragen.
  - Beperk in de uitleg het gebruik niet alleen tot het Programma van Eisen maar geef aan dat de NOaA-toets ook tijdens de evaluatiefase van een opgraving, bij het uitwerken van oud onderzoek, bij het opstellen van een onderzoekskader en bij het schrijven van het afsluitende conclusiehoofdstuk van een opgravingsrapport als richtsnoer en inspiratiebron kan dienen.
  - Geef aan dat niet alleen de vraag, maar ook de operationalisering kan worden verwerkt in het Programma van Eisen en hoe dit kan worden gedaan.
2. Licht (kort) toe als opmaat naar het gebruik van de applicatie wat de NOaA wel en niet te bieden heeft.
  - Daarbij kan worden ingegaan op welk detailniveau/of in welke mate de NOaA doorzoekbaar is. Bijvoorbeeld niet op materiaal- of biospecialistische vragen, omdat die instrumenteel zijn gemaakt (ze spelen een essentiële rol bij de operationalisering van veel vragen), maar wel op plaatsnaam via de kaartoptie. Wat de ondergrens als schaalniveau is (een archeoregio) en dat er ook andere onderzoeksagenda's bestaan (met een verwijzing naar de digitale overzichtskaart).
3. Laat (veel meer) goede voorbeelden (best practices) zien.
  - Voeg praktische handreikingen (bijv. KNA-leidraden) toe aan de 'Operationalisering van de vraag'. Geef zoveel mogelijk concrete toelichting bij de operationalisering en laat bijvoorbeeld voorbeeldstudies zien van methodieken die nieuwe kennis hebben opgeleverd.
  - Toon op de website voorbeelden van onderzoeken waarvan het resultaat duidelijk bijdraagt aan het beantwoorden van een specifieke NOaA-vraag.
  - Toon of verwijst op de website naar onderzoeken waar onderbouwde keuzes zijn gemaakt in het veld of bij de uitwerking, op basis van wetenschappelijke kaders en een taakstellend budget.
4. Maak de toelichting op de thema's beter vindbaar.
  - Bijvoorbeeld door een i-symbooltje toe te voegen, zodat je daar – als je met de muis erop staat – meer informatie ziet.
5. Houdt de NOaA 1.0 als bron beschikbaar en creëer – op een bepaalde wijze – een samenhang met andere producten van de rijksdienst, zoals de Oogst van Malta-syntheses.

3.2 Aanbevelingen om het gebruik van de NOaA in de praktijk te stimuleren

6. Creëer een omslag van verplichting naar inspiratie, door onder andere:
  - een mogelijkheid te realiseren voor onderzoekers om sneller inzicht te bieden en krijgen in die situaties waar op voorhand veel kennisopbrengst is te verwachten (bij grootschalig onderzoek, opgravingen van zeldzame complextypen of begeleidingen waar zeer goed geconserveerde resten worden aangetroffen). Gedacht kan worden aan een systeem van een potentiemelding (PNOaA) aan een IVOp-rapportage door deze te registreren in bijvoorbeeld Archis. Of aan een webapp, gebaseerd op Google Maps, waarin het werkveld kan aangeven waar onderzoek wordt gedaan dat interessant is voor de NOaA, in feite belangwekkend voor de geschiedenis van Nederland. Als voorbeeld is tijdens de interviewgesprekken de navigatie-app Waze genoemd.¹¹ Dat is een idee om op een laagdrempelige wijze de beroepsgroep te voeden en kennisdeling te bevorderen.
  - het gebruik van de NOaA als inspiratiebron en als rode draad bij het schrijven van een rapport, specifiek het 'discussie en conclusie'-hoofdstuk, te stimuleren.
  - initiatieven te ontwikkelen die er voor zorgen dat archeologen zich meer betrokken voelen bij wetenschappelijk onderzoek (zie daarvoor ook een aantal aanbevelingen onder 3.3).
  - te zorgen voor voldoende kennisdeling tussen verschillende partijen in de AMZ (bijvoorbeeld gemeenten onderling maar ook tussen overheid en bedrijven).

¹¹ Waze is een sociale app voor automobilisten die actuele informatie verzameld over bijvoorbeeld de verkeersdrukke, waaraan gebruikers zelf actief kunnen bijdragen, waardoor er realtime informatie beschikbaar is. Daarnaast geeft het gebruikers de mogelijkheid om de locatie van flitspalen en mobiele controles aan te geven.

3.3 Aanbevelingen voor het stimuleren van het maken van keuzes

Vooral tijdens de vraaggesprekken werden allerlei suggesties en aanbevelingen gedaan om het maken van keuzes binnen vraaggestuurd onderzoek in meer algemene zin te stimuleren. Het gaat daarbij om zowel meer focus voorafgaand aan het onderzoek (in het ontwerp) als ook tijdens vraaggestuurd onderzoek (waarbij onverwachte zaken aan het licht zijn gekomen). Onderstaande aanbevelingen reiken verder dan het huidige project 'Onderzoeksagenda's' en zijn dan ook iets anders geformuleerd.

7. Probeer het archeologisch proces zodanig te beïnvloeden dat specialisten in een veel eerder stadium worden betrokken, namelijk bij het formuleren van onderzoeksvragen in een Programma van Eisen in plaats van uitsluitend bij de uitwerking en eindpublicatie.
8. Bevorder samenwerking tussen bedrijven of met universiteiten. Dat kan door het opzetten van projecten waarbij personen van bedrijven, overheden en universiteiten gezamenlijk werken aan een bepaald thema. Dit soort projecten wordt door alle betrokkenen als zeer stimulerend en inspiratierijk ervaren. Het leidt vaak tot een lokaal overstijgende blik en intensievere, regionale samenwerking.
9. Blijf doorgaan met het laten maken (in de markt zetten) van syntheses, zoals die binnen het project Oogst van Malta. De eindproducten zijn niet alleen heel waardevolle en actuele bronnen, maar zijn ook van belang voor betrokken medewerkers die hun eigen publicaties kritisch tegen het licht houden. Die zelfreflectie leidt uiteindelijk tot betere publicaties.
10. Stimuleer ook het archeologische werkveld in hun betrokkenheid bij onderzoek door de mogelijkheid te bieden zelf onderwerpen voor syntheses aan te dragen.
11. Creëer (meer) financiële mogelijkheden om bij nieuwe Malta-opgravingen oude onderzoeken (ROB-/AWN-, etc.) uit te werken en te publiceren. Oud onderzoek kan nieuwe inzichten en kenniswinst opleveren bij nieuwe opgravingen. Op die manier wordt de kenniswinst vergroot en kunnen mogelijk ook meer onderzoeksvragen uit de NOaA beter onderzocht worden, dan met enkel de recente opgravingsresultaten.
12. Biedt meer en betere ondersteuning voor de bedrijven vanuit de overheid, zowel lokaal als regionaal als vanuit het rijk. Bedrijven ervaren soms veel kritiek en (veel) te weinig kennisdeling vanuit de (lokale) overheid. Stimuleer dat zoveel mogelijk lokale kennis ontsloten en beschikbaar wordt gesteld. En biedt ook inhoudelijke ondersteuning zodat keuzes goed beargumenteerd worden. Vooral richting opdrachtgever is die balans tussen kosten en keuzes cruciaal.
13. Denk na over een toegankelijke manier om te discussiëren of vragen te kunnen stellen over NOaA-vragen en andere onderzoeksvragen, bijvoorbeeld via een chat-functie. De mogelijkheid RCE-experts te raadplegen is er bijvoorbeeld bij scheepswrakken. Bekijk of dat verbreed kan worden, ook met experts buiten de RCE.
14. Versterk de rol van de RCE in het uitdragen van informatie en kennis (ontwerp een nieuwe communicatiestrategie). Stimuleer nog meer dat nieuwe inzichten worden gedeeld en snel gemeengoed worden. Gebruik daarvoor niet alleen de 'klassieke' media (symposia, bijeenkomsten met lezingen), maar ook informatieve, korte videofilmpjes, die via een YouTube-kanaal of de website van de RCE, op demand bekeken kunnen worden. Op die manier worden meer veldarcheologen bereikt én de jonge generatie KNA-archeologen die een kortere opleiding achter de rug hebben. Zij zijn veel minder gewend om vanuit bepaalde vraagstukken te denken en daarop te handelen. Een actieve, laagdrempelige ondersteuning is juist voor die jonge lichter geschikt en noodzakelijk.
15. Geef positieve feedback aan gemeenten waar de omgang met de archeologische waarden goed is geregeld, en waar ook veel aandacht (en geld) voor is. Dit kan een stimulans zijn voor die gemeenten voor het vasthouden van die zorg op de lange termijn en voor andere gemeenten om dat voorbeeld te gaan volgen.
16. Verbreed de insteek van dit onderzoek door ook gemeenten te bevragen die weinig of geen archeologische expertise in huis hebben. Hoe gebruiken zij de NOaA als zij als bevoegde overheid Programma's van Eisen en rapporten goedkeuren?

4 Acties project onderzoeksagenda's 2021

- concretiseren van de operationalisering door het toevoegen van links naar de factsheets natuurwetenschappelijke methoden en technieken, bestaande KNA- leidraden en digitale publicaties;
- onderzoeken of naast de archeoregio's ook de indeling in archeolandschappen kunnen worden toegevoegd conform de andere kenniskaartproducten. Na positieve vaststelling van de mogelijkheden, nut, noodzaak en tijdsinvestering kan dit worden gerealiseerd;
- het mogelijk maken dat met een simpele handeling een back-up van de inhoud van de NOaA gegenereerd kan worden.

Voor 2021 staat eveneens de jaarlijkse inhoudelijke up-date van de NOaA applicatie en de up-date van de kaart met lokale onderzoeksagenda's gepland.

Deze acties zijn voortgekomen uit het projectcontract, en de ontwikkelingen binnen project en programma het afgelopen jaar.

Begin 2021 zal binnen het projectteam worden afgestemd in hoeverre en in welke vorm de aanbevelingen genoemd onder 3.1 gerealiseerd kunnen worden in 2021.

5 De NOaA na 2021

De uitgangspunten

De uitgangspunten van de NOaA 2.0 hoeven op basis van deze evaluatie en de gedane aanbevelingen niet te worden aangepast.¹² De NOaA blijft een gebruiksvriendelijk en laagdrempelig systeem dat faciliteert bij het maken van keuzes en dat primair is bedoeld voor inhoudelijk deskundigen die werkzaam zijn bij of optreden namens gemeenten of provincies. Op basis van onze bevindingen liggen er in de toekomst wellicht wel enkele kleine accentveranderingen in het vershiet. We constateren bijvoorbeeld dat ook anderen gebruik maken van de NOaA en dat deze ook van nut is in een bredere context van wetenschapsbeoefening. De focus die het project Onderzoeksagenda's nu heeft op bovengenoemde primaire gebruikersgroep zou daardoor op termijn kunnen verbreden.

De gemaakte keuzes bij de bouw van NOaA 2.0 (zie bijlage 1) blijven ook goeddeels overeind. Al bevelen we wel aan om onderzoek te doen naar de mogelijkheden om de ondergrens aan te passen van archeoregio naar archeolandschappen, vanwege de eenduidigheid met andere ontwikkelde applicaties, en erkennen we dat er ook een behoefte is aan een actuele stand van kennis. Daarentegen blijven we van mening dat deze stand van kennis niet direct in de NOaA getoond moet worden.

Het onderhoud en de ontwikkeling

De Nationale Onderzoeksagenda Archeologie is een belangrijke bron op allerlei momenten en voor tal van deelproducten in de cyclus van de Archeologische Monumentenzorg. Het speelt een centrale rol in het (voortdurend) vergroten van de kennis over samenlevingen in het verleden.¹³ Het is daarom belangrijk de NOaA-applicatie inhoudelijk actueel en technisch werkend en

beschikbaar te houden, ook na afloop van het programma Kennis voor Archeologie eind 2021. Daarbij horen ook nieuwe evaluatiemomenten; zijn de doelen nog dezelfde of zijn er verschuivingen gaande die om aanpassingen vragen?

Gezien het belang van ontwikkeling van inhoudelijk archeologiebeleid op regionaal en lokaal niveau is ook de viewer met gemeentelijke, regionale en provinciale onderzoeksagenda's van waarde om het overzicht hierop te houden, ondanks de diversiteit in type documenten en de vindbaarheid ervan.

Voor het up-to-date houden van beide producten is een team van kennisspecialisten noodzakelijk. Op die manier is het mogelijk om de reikwijdte van alle inhoudelijke ontwikkelingen binnen de archeologie te overzien en bij te houden, ook buiten de landsgrenzen. Deze brede blik op nieuwe onderzoeken en de ontwikkeling van methoden en technieken is van belang om de NOaA relevant te laten zijn. Het heeft dan ook de voorkeur om de NOaA in te bedden in een nieuw project/programma of daarvoor een lijntaak te creëren die door leden van een gevarieerd team wordt uitgevoerd.

Dit (project)team zou zich naast het up-to-date houden van beide producten kunnen bezig houden met de aanbevelingen die worden genoemd onder 3.2 om het gebruik van de NOaA nog verder te stimuleren. Omdat deze aanbevelingen aanleiding geven tot het ontwikkelen van nieuwe acties en producten is een keuze voor inbedding in een nieuw programma/project het meest voor de hand liggend.

¹² Voor uitgangspunten zie inleiding en Groenewoudt et al. 2016.

¹³ Groenewoudt et al. 2017.

6 De NOaA in een breder perspectief – ideeën voor toekomstige projecten

De conclusies die uit deze evaluatie naar voren komen staan niet op zichzelf en worden ondersteund door en aangevuld met eerdere onderzoeken in het kader van de evaluatie van de erfgoedwet en het kwaliteitssysteem.

In de publicatie ‘Over zaaien en oogsten’, waarin de uitkomsten worden gepresenteerd van een studie naar de kwaliteit en bruikbaarheid van archeologische rapporten voor synthetiserend onderzoek, lezen we dat er behoefte is ‘aan een inhoudelijke en kritische onderzoeksfocus’ waarbij het belangrijk is dat er ‘keuzes worden gemaakt en prioriteiten worden gesteld op inhoudelijke gronden’.¹⁴ Dit zou moeten worden vastgelegd in een ‘goed uitgewerkt en inhoudelijk programma van eisen’. Uit het onderzoek komt echter ‘naar voren dat het PvE nogal eens wordt onderschat als instrument om de inhoudelijke kwaliteit van archeologische onderzoek te verankeren. Er wordt te weinig geïnvesteerd in het opstellen van een goed doortimmerd en inhoudelijk scherp onderzoeksontwerp, terwijl juist hier een solide basis van goed inhoudelijk onderzoek kan worden gelegd.’ En ook deze onderzoekers noemen dat ‘abstracte thema’s (zoals uit de NOaA) in het PvE niet altijd goed worden vertaald naar onderzoeksvragen en vervolgens naar een onderzoeksstrategie (veldwerk). Eveneens komt uit dit onderzoek naar voren dat ‘het gebruik van en de verwijzingen naar de NOaA veelal te oppervlakkig zijn en dat de bijdrage van onderzoeken aan de beantwoording van de NOaA-vragen te weinig wordt uitgewerkt’.

In het werk ‘Graven naar verbetering’, het rapport van de evaluatie van het nieuwe kwaliteitssysteem, wordt geconstateerd dat het op certificering berustende kwaliteitssysteem functioneert maar dat men zich wel afvraagt of het bijdraagt aan ‘betekenisvolle vermeerdering van kennis van het verleden’.¹⁵ ‘Bij veel archeologen bestaan grote twijfels of met het kwaliteitssysteem het doel van genereren van output die bruikbaar is voor lopend en toekomstig (wetenschappelijk) onderzoek alsmede voor beleving van erfgoed voldoende wordt bereikt’. Ook wordt gesteld dat ‘het wetenschappelijke karakter van onderzoek van het onbekende, en daarmee de noodzaak van flexibele en innovatieve methodiek om daarmee om te gaan, wordt volgens velen miskend, of krijgt in dit systeem te weinig ruimte of waardering, en ondergraaft werkplezier en -ethos’. Ook vanuit Archon is aangegeven dat de wetenschappelijke kwaliteit onder druk staat. ‘De opgravingsrapporten zijn voor universitaire onderzoekers steeds minder bruikbaar voor wetenschappelijke syntheses en vormen daardoor een gebrekkige basis voor het “grote verhaal” over de diepe geschiedenis van onze samenleving’.¹⁶

Deze constatering sluiten aan bij de bevindingen uit onze NOaA-evaluatie, met name op het ontstane denkbeeld dat archeologisch onderzoek min of meer losstaat van het genereren van nieuwe kennis over het verleden. In de huidige Malta-praktijk ligt de focus op het veiligstellen van data en het beantwoorden van NOaA-vragen wordt beschouwd als het bedrijven van wetenschap. Dat lijken twee loshangende elementen te zijn, niet verbonden in de cyclus van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ). Die koppeling hechter maken, dat is een duidelijk advies voor de toekomst. We zijn het dan ook eens met een aanbeveling uit ‘Over zaaien en oogsten’ dat we voor elk onderzoek een goede aansluiting tussen onderzoeksthema’s, onderzoeksvragen en onderzoeksstrategieën zouden moeten stimuleren.

Bij deze problematiek spelen naar ons inziens, naast het bovengenoemde, ook een aantal andere facetten een rol. Zo is bijvoorbeeld samenwerking van groot belang ‘om tot optimale en kwalitatieve kenniswinst over het verleden te kunnen komen. Binnen het archeologische werkveld bestaat er echter een flinke kloof tussen de commerciële archeologie en de academische archeologie’.¹⁷ Het is belangrijk om te investeren in het dichten van die kloof. Maar ook samenwerking tussen overheden onderling en samenwerking tussen overheden en bedrijven is belangrijk. Bij de samenwerking, of daar losstaand van, zou ook het uitwisselen van kennis gestimuleerd moeten worden (het verdrag van Malta staat dit ook voor). Het valt ons op dat veel kennis niet automatisch met elkaar gedeeld wordt. Er zijn bijvoorbeeld geen gemeenten die samenwerken op thema’s die voor hen allemaal relevant zouden kunnen zijn zoals ‘verdediging’ of ‘infrastructuur’. Samenwerking tussen overheden zou ook kunnen bevorderen dat onderzoeksagenda’s van verschillende niveaus meer of betere aansluiting vinden op elkaar. Een ander belangrijk punt is de ‘verbetering van de capaciteit van ambtenaren op gemeentelijk niveau, zowel in materie (regio-kennis) als in proces (het nieuwe kwaliteitssysteem)’.¹⁸

Uit deze studies blijkt dat onderzoeksvraag en kenniswinst (in de vorm van een synthese) onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Bij aanvang van het programma Kenniskaart Archeologie van de rijksdienst is er een duidelijke samenhang gecreëerd tussen de diverse projectonderdelen. Synthetiserende studies die vanuit het project Oogst voor Malta zijn geïnitieerd, hebben een NOaA-vraag als uitgangspunt en leveren antwoorden en de nieuwe vragen op die de NOaA verrijken. Hoewel de samenhang is gebleven hebben de verschillende projecten NOaA, Oogst voor Malta en het relatief nieuw project Pre-Malta zich de afgelopen jaren echter ook in eigen projectteams gefocust op het realiseren en ontwikkelen van afzonderlijke producten. Dat was vanuit projectmatige aanpak en verdeling van de werkzaamheden een logische keuze, maar nu de

¹⁴ Habermehl 2019.

¹⁵ Knoop et al. 2020.

¹⁶ Brief ARCHON aan minister OCW, 17 april 2020.

¹⁷ Habermehl 2019.

¹⁸ Knoop et al. 2020.

basis is gelegd en het voor een deel draait om continuering van bestaande producten, ligt het naar ons inziens meer voor de hand om bij het vormgeven van toekomstige projecten aan te sturen op het meer vervlechten van de projecten om ervoor te zorgen dat er ook nieuwe ideeën ontstaan over bijvoorbeeld een breed onderwerp als de wetenschapsbeoefening in de AMZ.

Naast het voort laten bestaan van de NOaA en het laten maken van syntheses zou een dergelijk project zich kunnen richten op:

- het stimuleren van lokale onderzoeksagenda's en de aansluiting tussen agenda's van verschillende ambtelijke niveaus;
- nadenken over de mogelijkheden om een omslag te creëren van afvinkcultuur (KNA, certificering) naar een meer wetenschappelijk geïnspireerd, vraaggestuurd onderzoek in de Malta-archeologie.

Bronnen

Groenewoudt, B.J., M.C. Eerden, T. de Groot & E.M. Theunissen 2017: Answers to questions. The new National Archaeological Research Agenda of the Netherlands, in: R.C.G.M. Lauwerier, M.C. Eerden, B.J. Groenewoudt, M.A. Lascaris, E. Rensink, B.I. Smit, B.P. Speleers & J. van Doesburg (red.), *Knowledge for informed choices. Tools for a more effective and efficient selection of valuable archaeology in the Netherlands*, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 55), 179-194.

Groenewoudt, B., T. de Groot, L. Theunissen & M. Eerden 2016: *Programma Kenniskaart Archeologie. Verantwoording NOaA 2.0*, Amersfoort.

Habermehl, D., 2019: *Over zaaien en oogsten. De kwaliteit en bruikbaarheid van archeologische rapporten voor synthetiserend onderzoek*, Amsterdam.

Jagt, I. van der, 2019: Onderzoek naar het gebruik van de NOaA 2.0 in rapporten en PvE's van opgravingen, Amersfoort (intern verslag RCE).

Janssen, J., 2020: Koersen op kennis. Verkenning naar de kennisfunctie van de RCE. Documentversie III. 14 mei 2020, Amersfoort.

Knoop, R., R. Goudriaan, M. Rijnen, A. van der Horst & A. Swami-Persaud 2020: Graven naar verbetering. Evaluatie van het nieuwe kwaliteitssysteem archeologie, Utrecht.

Lobbes, M.E, I. van der Jagt & L. Theunissen 2020: *Focusgesprekken gericht op de evaluatie van de NOaA*, Amersfoort (intern verslag RCE).

Theunissen, L., I. van der Jagt & M. Boersma 2019: *Onderzoeksagenda's in soorten en maten. Samenvatting van het Archeologieplatform 14 november 2019*, Amersfoort (intern verslag RCE).

Theunissen, L., R. Feiken & I. van der Jagt 2017: *Onderzoeksagenda's in Nederland en daar buiten. Inventarisatie en verantwoording*, Amersfoort (intern verslag RCE).

Theunissen, L. & I. van der Jagt 2020: Gebruikersonderzoek NOaA. Resultaten van de enquêtepop-up 15 mei tot en met 15 oktober 2019, Amersfoort (intern verslag RCE)

<https://www.cultureelerfgoed.nl/onderwerpen/bronnen-en-kaarten/overzicht/nationale-onderzoeksagenda-archeologie>

Bijlage 1 Keuzes NOaA 2.0

- Veel beknopter dan de NOaA 1.0.
- Onderzoeksvragen staan centraal.
- Alleen archeologisch-inhoudelijke ('cultuurhistorische') onderzoeksvragen.
- Versterking rol specialistische kennis en kunde, zodat een impuls wordt gegeven aan de kwaliteit van de 'Malta'-archeologie.
- Geen beschrijvingen van de stand van kennis.
- Primair bedoeld voor opgravingen.
- Suggesties voor operationalisering onderzoeksvragen, voor het vertalen van vragen in veldwerk.
- Alleen de archeologische hoofdzaken vanuit (inter)nationaal perspectief. Het niveau van de archeoregio vormt de geografische ondergrens. Voor meer detail zijn er provinciale (POA), regionale (ROA) en gemeentelijke agenda's (GOA).
- Volledig gespecificeerde zoekopdrachten moeten - op basis van de zogeheten 'gespecificeerde verwachting' in PvE - een beperkt aantal, en uitsluitend relevante, onderzoeksvragen opleveren. Onder 'volledig' wordt verstaan dat de zoekopdracht maximaal is afgebakend (zowel wat betreft geografische, chronologische- en thematische reikwijdte als complextype).

Colofon

Tekst: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Liesbeth Theunissen & Inge van der Jagt

Februari 2021

PROGRAMMA KENNIS VOOR ARCHEOLOGIE

- Project onderzoeksagenda's
- Evaluatie NOaA 2.0

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Smallepad 5 | 3811 MG Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP Amersfoort
tel. 033 – 421 7 421
info@cultureelerfgoed.nl
www.cultureelerfgoed.nl